

Asia	Radiovastaanottimella varustettujen kuulosuojainten käyttö ja tekijänoikeudet
Hakija	A ry.
Annettu	28.9.2001

SELOSTUS ASIASTA

Lausuntopyyntö

A ry. (jäljempänä hakija) on 8.11.2000 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tekijänoikeuskysymyksistä, jotka liittyvät radiovastaanottimella varustettujen kuulosuojainten käyttämiseen työpaikoilla.

Hakija kysyy, onko sellaisten radiovastaanottimien kuunteleminen, jotka sisältyvät työpaikalla käytettäviin kuulosuojaimiin, katsottava tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetuksi teoksen saattamiseksi yleisön saataviin tai teoksen julkiseksi esittämiseksi, kun työnantaja kustantaa kuulosuojaimet työntekijöilleen, ja työntekijät käynnistävät ja sulkevat radiovastaanottimet itse sekä valitsevat kuuntelemaisensa radiotaajuuden.

Taustaa Hakija edustaa suurta osaa niistä yrityksistä, jotka maahantuovat tai valmistavat kuulosuojaimia, joihin on liitetty mahdollisuus radion kuunteluun.

Työpaikkamelun aiheuttamat kuulovauriot ovat vakava terveystarve monilla suomalaisilla työpaikoilla. Kuulosuojainten käyttäminen on melun takia välttämätöntä lähes kaikissa teollisuusyrityksissä. Kuulosuojainten käyttöastetta on pystytty nostamaan huomattavasti yhdistämällä niihin mahdollisuus kuunnella radio-ohjelmaa. Käyttökävyys vaikuttaa suojainten käyttöön merkittävästi.

Kuulosuojaimien sisältämä radiovastaanotin on kuulosuojainten käyttäjän itsensä säädettävissä. Käyttäjä voi täten päättää, kuunteleeko hän radiovastaanotinta vai jättääkö kuuntelematta. Käyttäjä voi myös itse valita radiotaajuuden, jota hän haluaa kuunnella.

Hakijan tietoon on useasta lähteestä tullut, että Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry. katsoo työnantajan hankkimien kuulosuojaimien kautta työpaikoilla kuunnellun musiikin kuuluvan tekijänoikeuskorvausten piiriin. Hakijalla on asiasta eri käsitys.

Lausuntopyynnössä todetaan, että teoksen julkinen esittäminen on määritelty tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentissa. Tätä määritelmää on laajennettu lain 2 §:n 3 momentin 2. lauseessa siten, että julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä (ns. teollisuusmusiikki). Juuri mainittu säännös on aiheuttanut tulkintaerimielisyyksiä.

Lausuntopyynnössä todetaan edelleen, että radion kuunteluun ei tarvita mitään lupaa. Radion kuuntelemisesta ei myöskään tarvitse maksaa tekijänoikeusmaksuja. Kun henkilö itse kytkee kuulosuojainten sisältämän radion toimintaan ja vastaanottaa sieltä tulevan lähetyksen, kyse ei ole tekijänoikeuslaissa tarkoitettua teoksen julkisesta esittämisestä tai teoksen saattamisesta yleisön saataviin, sillä lähetystä ei voi kuulla kukaan muu kuin kuulosuojainten käyttäjä.

Lausuntopyynnön mukaan teollisuusmusiikista olisi kyse silloin, jos työnantaja lähettäisi työntekijöille työpaikkamusiikkia esimerkiksi keskusradion välityksellä. Tällainen musiikin esittäminen tapahtuu työnantajan määräämin ehdoin, ja työntekijät ovat musiikin passiivisia kuuntelijoita.

Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry:lle (jäljempänä Teosto) mahdollisuuden vastineen antamiseen. Teosto toteaa 5.1.2001 saapuneessa vastineessaan seuraavaa.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksensa saattamisesta yleisön saataviin. Tekijänoikeudellista julkisuutta arvioitaessa tarkastelun näkökulma on aina esityksen toimeenpanijan näkökulma, ei teoksen yksittäisen kuuntelijan tai katselijan. Tekijän yksinoikeuden toteutuminen ei myöskään edellytä, että kaikki henkilöt, jotka voisivat kuunnella esimerkiksi sävelteosta, tosiasiallisesti käyttävät tätä mahdollisuutta hyväkseen.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentti sisältää ns. teollisuus- eli työpaikkamusiikkia koskevan erityissäännöksen. Sen mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Teoston näkemyksen mukaan suurehkoista suljetusta piiristä on kyse silloin, kun henkilöitä on 25 tai enemmän.

Jos yritys järjestää työntekijöilleen mahdollisuuden kuunnella radiolähetyksiä niihin sisältyvine sävelteoksineen, kyse on teosten saattamisesta määrätyn ihmisjoukon saataviin. Sillä seikalla, millaista tekniikkaa hyväksi käyttäen kuuntelumahdollisuus tarjotaan, ei ole tekijänoikeudellista relevanssia. Esittämistä on kaikenlaisin apuvälinein tapahtuva esittäminen. Teoston käsityksen mukaan on kiistatonta, että kuulosuojaimiin sijoitettujen radiolaitteiden avulla tapahtuva musiikin esittäminen on tekijänoikeuslain 2 §:ssä tarkoitettua teosten julkista esittämistä.

Lausuntopyynnössä korostetaan työntekijän osuutta radiovastaanottimen käynnistämisessä ja poiskytkemisessä. Teoston näkemyksen mukaan tämä lähtökohta on virheellinen. Asiaa on tarkasteltava sen tahon näkökulmasta, joka toimenpiteillään saattaa te-

oksia yleisön saataviin. Lausuntopyynnön tapauksessa tämä taho on työnantaja, joka hankkii kustannuksellaan radiovastaanottimella varustettuja kuulosuojaimia työntekijöidensä käyttöön.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi, että lausuntopyynnössä on sen käsityksen mukaan kyse hakijan ja Teoston välisestä asiasta. Teosto hallinnoi musiikin luovien tekijöiden, kuten säveltäjien tekijänoikeuksia.

Tekijänoikeusneuvosto tulkitsee tämän vuoksi hakijan lausuntopyynnön koskevan vain varsinaista tekijänoikeutta, eikä tekijänoikeuden lähioikeuksia, joihin kuuluvat muun muassa tekijänoikeuslain 5 luvussa säädetyt esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeudet. Tekijänoikeuden lähioikeuksia ei siten tässä lausunnossa enemmälti käsitellä.

Muutoin tekijänoikeusneuvosto esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. 1 § sisältää esimerkkiluettelon, jossa mainitaan sävellysteos suojattavana teostyyppinä.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna.

Teoksen on tekijänoikeussuojaa saadakseen ylitettävä ns. teoskynnys, eli sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen tekijälle eli fyysiselle henkilölle. Tekijänoikeus on tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Julkisesta esittämisestä

Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta saattamalla se yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseen mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään

julkisesti. Sävellysteokset saatetaan yleensä yleisön saataviin esittämällä niitä julkisesti. Esittämällä tarkoitetaan tekijänoikeuslaissa sekä yleisölle välittömästi tapahtuvaa esittämistä että välillisesti eli teknisin apuvälinein, kuten radion välityksellä, tapahtuvaa esittämistä. Esittämistä on myös esimerkiksi radiolähetyksen edelleen esittäminen eli esittäminen samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 94-)

Tekijän tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseessa tarkoitettuna yksinoikeuden piiriin kuuluu vain teoksen julkinen esittäminen. Lähtökohtaisesti julkinen on sellainen esitys, jonka kuulijoita tai katselijoita ei ole ennalta yksilöllisesti määrätty. Kuulijoiden tai katselijoiden piiri on tällöin tekijänoikeudellisessa mielessä avoin.

Tilaisuus, johon kuka tahansa voi osallistua, on julkinen riippumatta siitä, kuinka moni saapuu paikalle. Tilaisuus on julkinen myös silloin, kun kuulijoiden tai katselijoiden osallistumisoikeus on sidottu johonkin sellaiseen kriteeriin (esimerkiksi eläkeläisille tarkoitettu tilaisuus), että läsnäolijoiden määrä saattaa nousta huomattavan suureksi. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 94-. Kivimäki, T.M.: Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait, s. 33 - 34. Komiteanmietintö 1953:5: Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 47)

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseen mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseen säännöksen piiriin kuuluu niin sanottu teollisuusmusiikki eli musiikin esittäminen työpaikoilla henkilökunnan virkistykseksi. Tekijänoikeuslain esitöissä on käytetty esimerkkinä teollisuusmusiikista suurten yritysten henkilökunnalle taikka ravintolan asiakkaille radion tms. laitteen välityksellä tapahtuvaa musiikin soittamista. (Komiteanmietintö 1953:5: Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 47-. SOU 1956:25: Upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk - Lagförslag av auktorrättskommittén, s. 103. Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 96)

Ruotsin tekijänoikeuslakia valmistellut komitea totesi mietinnössään, että teollisuusmusiikista on kyse vain silloin, kun musiikin esittäminen tapahtuu ansiotoiminnassa. Sen täytyy siten tapahtua osana yrityksen toimintaa. Esimerkiksi jos yrityksen työntekijöiden yhdistys tai työntekijät järjestävät esityksen itse, kyse ei olisi teollisuusmusiikkisäännöksen soveltamisalaan kuuluvasta tilanteesta. Tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluakseen esittämisen tapahduttava ansiotoiminnassa ja lisäksi suurehkolle piirille. (SOU 1956:25, s. 106 - 107)

Komitea totesi myös, että yksityiselämän piirissä - kuten kotona taikka lähimmälle ystävä- tai tuttavapiirille - tapahtuva musiikin esittäminen jää tekijän julkista esittämistä koskevan yksinoikeuden ulkopuolelle. Komitean mukaan myös työelämässä tietyt ympäristöt on vastaavasti luettava yksityiselämän piiriin kuuluviksi. Komitean mukaan tekijän yksinoikeuden piiriin ei kuuluisi esimerkiksi se, että pienen yrityksen työntekijät kuuntelevat tauolla radiota yrityksen tiloissa taikka että yrityksen omistaja kuuntelee radiota yksityisessä konttorissaan tai vastaavassa paikassa. (SOU 1956:25, s. 104)

Rajanvedon hankaluuden takia Ruotsin tekijänoikeuslakia valmistellut komitea ehdotti ratkaisun tekemistä puhtaasti määrällisin kriteerein, so. ainoastaan esittäminen "suurehkolle" kuulijakunnalle kuuluisi tekijän yksinomaisen oikeuden piiriin.

Komitean mukaan kuitenkin myös muut seikat kuin kuulijoiden lukumäärä (suurehko piiri) voidaan ottaa huomioon. Näitä ovat esimerkiksi jo edellä viitattu mahdollisesti yksityisluontoinen radion kuuntelutilanne ("privat radiomottagare") sekä se, kuinka usein toistuvasta musiikin esittämisestä on kyse. Joskus voi olla myös vaikea määritellä, keitä kuulijakuntaan kuuluu, jos musiikkia esitetään esimerkiksi yrityksen useissa huoneistoissa ja työntekijät liikkuvat huoneesta toiseen. (SOU 1956:25, s. 104 -106)

Komitea totesi, että ellei mainituista erityisistä olosuhteista muuta johdu, suurehkona piirinä voidaan pitää yhdessä ja samassa yrityksessä olevaa yli viidenkymmenen henkilön joukkoa, jolla on mahdollisuus helposti kuulla esitetty musiikki. Vastaavasti alle kahdenkymmenen henkilön joukko ei olisi komitean mukaan koskaan suurehko. Jos henkilömäärä jää näiden rajojen väliin, ratkaisu riippuu tapauksen olosuhteista. Tämä näkemys on toistettu sittemmin myös oikeuskirjallisuudessa. Epäselvissä tapauksissa komitea suositteli tulkitsemaan piiriin mieluummin pieneksi kuin suurehkoksi. (SOU 1956:25, s. 104 - 105. Kivimäki, T.M.: Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait, s. 35. Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & lähioikeudet, s. 96. Olsson, Henry: Upphovsrättslagstiftningen - en kommentar, s. 60)

Julkista esittämistä koskevaa aikaisempaa oikeuskäytäntöä

Julkista esittämistä ja erityisesti tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseen soveltamista on käsitelty myös oikeuskäytännössä. Teollisuusmusiikkisäännöksen eli tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseen soveltamista ei tiettävästi ole juurikaan käsitelty Suomessa ylemmissä oikeusasteissa.

Korkeimman oikeuden ratkaisuisa 1934 I 22 ja 1961 II 59 oli kyse musiikin esittämisestä ravintoloissa radiovastaanottimen välityksellä. Korkein oikeus katsoi, että tapauksissa oli kyse julkisesta esittämisestä, joka kuului tekijän yksinoikeuden piiriin.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 1968 II 81 oli kyse musiikin esittämisestä linja-autoissa radiovastaanottimen välityksellä. Ratkaisussa linja-auton omistaja velvoitettiin suorittamaan säveltäjille hyvitys auton kaiuttimien välityksellä matkustajille esitetyistä Oy Yleisradio Ab:n lähettämistä sävelteoksista.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 1998:155 oli kyse televisiolähetysten edelleen lähettämisestä. Tapauksessa oli kyse siitä, että asunto-osakeyhtiöiden omistama huolto-yhtiö oli yhteisantenniverkon avulla lähettänyt edelleen Ruotsin television lähetyksiä kotitalouksiin samojen asunto-osakeyhtiöiden omistamissa kiinteistöissä. Yhteisantenniverkkoon ei voinut vapaasti liittyä ja sen käyttäjäpiiri oli siten suljettu. Kun verkko kuitenkin oli laaja, korkein oikeus katsoi, että kysymys oli tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettusta julkisesta esittämisestä.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1990:14 oli kyse musiikin esittämisestä fyysikaalisissa hoitolaitoksissa. Tekijänoikeusneuvosto totesi lausunnossaan, että fyysikaalisten

hoitolaitosten toiminta on julkista elinkeinonharjoittamista. Hoitolaitosten asiakkainkaksi pääsevät ketkä tahansa, eikä asiakaspiiri ole mitenkään etukäteen rajattu tai määrätty. Koska kysymyksessä on tekijänoikeudellisessa mielessä niin sanottu avoin piiri, tekijänoikeusneuvosto katsoi, että musiikin esittäminen radion välityksellä asiakkaille fyysikaalisissa hoitolaitoksissa on katsottava tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. virkkeessä tarkoitetuksi julkiseksi esittämiseksi.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1996:8 oli kyse televisio-ohjelman esittämisestä asunhotellin huoneessa. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että musiikin esittäminen televisiovastaanottimen välityksellä asunhotellin huoneissa oli tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseessa tarkoitettua julkista esittämistä. Sijoittamalla vastaanottimet huoneisiin asunhotellitoiminnan harjoittaja saattoi ohjelmat yleisön saataviin siten, että asiakkaan tarvitsi vain kytkeä virta vastaanottimeen. Tekijänoikeusneuvosto totesi myös, että virran kytkemisellä tai kytkemättä jättämisellä ei ollut vaikutusta tilanteen tekijänoikeudelliseen arviointiin.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1997:5 oli puolestaan kyse musiikin esittämisestä taksissa. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että taksikuljetustoiminta on julkista elinkeinonharjoittamista ja että kenellä tahansa on mahdollisuus päästä taksin asiakkaaksi. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että radiolähetykseen sisältyvän sävellysteoksen esittäminen tai kasetti- tai cd-soittimen välityksellä tapahtuva sävellysteoksen esittäminen taksissa yhden tai useamman asiakkaan ollessa taksin kyydissä on tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseessa tarkoitettua teoksen julkista esittämistä.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2000:6 oli kyse julkisesta esittämisestä asunhotellissa sekä myynti- ja vuokra-autoissa. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että autonmyynti- tai vuokraustoiminnassa tapahtuva radion kuuntelumahdollisuuden antaminen yleisölle ei ole sellaista julkista esittämistä kuin tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseessa tarkoitetaan. Lausuntopyyntöön tapauksessa oli kyse lähinnä radiolaitteen tarjoamisesta ja myymisestä yleisölle. Asunhotellitoiminnan osalta tekijänoikeusneuvosto päätyi samanlaiseen ratkaisuun kuin lausunnossa 1996:8.

Ruotsin korkein oikeus on käsitellyt julkista esittämistä esimerkiksi ratkaisuisaan 1980:3 ja 1988:46.

Vuoden 1988 ratkaisussa oli kyse musiikin esittämisestä sairaalassa radiovastaanottimien välityksellä sairaalan asiakkaille ja työntekijöille. Sairaalan asiakkailla oli mahdollisuus kuunnella radiolähetyksiin sisältyneitä sävelteoksia sairaalapöytään tms. ("kuddradioapparater") kiinnitetyistä radiovastaanottimista. Korkein oikeus katsoi, että sairaalan asiakkaat muodostivat tekijänoikeudellisessa mielessä avoimen piirin, joten tapauksessa oli kyse tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseessa tarkoitettua julkisesta esittämisestä.

Sairaalan työntekijöillä oli puolestaan mahdollisuus kuunnella radiolähetyksiin sisältyneitä sävelteoksia sairaalan suljetuissa henkilökuntatiloissa. Korkein oikeus totesi, että tapauksessa oli kiistämätöntä, että sairaalan henkilökunta muodosti suurehkon suljetun piirin. Tulkinnanvaraista sen sijaan oli, onko kunnallinen sairaanhoitotoiminta tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseessa tarkoitettua ansiotoimintaa. Korkein oikeus katsoi, että sairaanhoidon harjoittamista voitiin pitää ansiotoimintana, joten

musiikin esittäminen sairaalan henkilökunnalle oli tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseessa tarkoitettua julkista esittämistä eli ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.

Vuoden 1980 ratkaisussa oli kyse musiikin esittämisestä hotelleissa. Musiikin esittäminen tapahtui tv-vastaanottimien välityksellä siten, että kullakin hotellin asukkaalla oli mahdollisuus kuunnella sävelteoksia tv-vastaanottimesta omassa hotellihuoneessaan. Toisessa hotellissa oli keskusantennijärjestelmä, jonka avulla hotellitoiminnan harjoittaja edelleenlähetti sävelteoksia hotellihuoneisiin. Toisessa hotellissa oli erilliset tv-vastaanottimet, joita ei ollut kytketty mihinkään keskusantennijärjestelmään. Korkein oikeus totesi, että hotellien asiakkaat muodostivat tekijänoikeudellisessa mielessä avoimen piirin, sillä kenellä tahansa oli mahdollisuus majoittua hotellissa maksua vastaan. Korkein oikeus katsoi, että sävelteosten esittäminen molempien hotellien hotellihuoneissa oli tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseessa tarkoitettua julkista esittämistä, josta hotellitoiminnan harjoittajien tuli maksaa oikeudenhaltijoille kohtuullinen korvaus.

Lausuntopyynnössä tarkoitettun tapauksen tarkastelua

Hakijan lausuntopyynnöstä ilmenee, että työnantajat voivat hankkia työntekijöidensä käyttöön kuulosuojaimia, jotka sisältävät radiovastaanottimen. Lausuntopyynnöstä ilmenee myös, että kuulosuojainten sisältämä radiovastaanotin on kuulosuojainten käyttäjän itsensä säädettävissä. Käyttäjä voi itse päättää, kuunteleeko hän radiovastaanotinta vai ei. Myös kuunneltava radiotaajuus on kuulosuojainten käyttäjän itsensä valittavissa.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta saattamalla se yleisön saataviin. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1. lauseen mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti. Julkisesta esittämisestä on kyse silloin, kun teos esitetään tekijänoikeudellisessa mielessä avoimelle piirille.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseen mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Jotta musiikin esittäminen kuulosuojainten sisältämissä radiovastaanottimissa työpaikoilla kuuluisi tekijän yksinoikeuden alaan, sen on näin ollen tapahduttava ansiotoiminnassa ja lisäksi suurehkolle suljetulle piirille.

Työpaikat, joihin yleisöllä ei ole pääsyä, ovat lähtökohtaisesti ei-julkisia paikkoja. Potentiaalisten kuulijoiden tai katselijoiden piiri käsittää ainoastaan ne henkilöt, jotka työskentelevät kyseisellä työpaikalla. Kuulijoiden tai katselijoiden piiri ei täten ole työpaikoilla tekijänoikeudellisessa mielessä avoin vaan suljettu.

Tekijänoikeuslain esitöiden ja selostetun oikeuskäytännön perusteella on myös selvää, että silloin kun yritys työaikana järjestää työntekijöilleen mahdollisuuden kuunnella musiikkia, kyse on ansiotoiminnassa tapahtuvasta musiikin esittämisestä.

Tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluu ainoastaan suurehkolle suljetulle piirille tapahtuva esittäminen. Kuulijoiden tai katselijoiden eli lausuntopyynnön tapauksessa työpaikalla olevien kuulosuojaimilla varustettujen työntekijöiden lukumäärä on siten ratkaiseva. Työpaikan radiovastaanottimella varustettuja kuulosuojaimia käyttävät työntekijät voivat sinänsä muodostaa suurehkon suljetun piirin, kunhan työpaikalla työskentelee vähintään esimerkiksi 25 henkilöä tai vastaava tämän rajanvedon kannalta relevantiksi katsottava henkilömäärä.

Toisaalta voidaan kysyä, vaikuttaako se, että kullakin radiolähetyksellä ja sen sisältämillä sävelteoksilla on kuulosuojainta kohden vain yksi kuulija siihen, että kuulijamäärä ei kuitenkaan tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin toisen lauseen sanamuodon valossa muodostaisi suurehkoa suljettua piiriä. Tekijänoikeusneuvoston mielestä sillä seikalla, minkälaista tekniikkaa hyväksikäyttäen kuuntelumahdollisuus tarjotaan, ei ole tekijänoikeudellista relevanssia. Tilanne, jossa 50 työntekijää kuuntelee radiolähetyksiä kuulosuojaimissa, rinnastuu näin ollen sinänsä tilanteeseen, jossa kuuntelu tapahtuu perinteisin teollisuusmusiikin keinoin.

Lausuntopyynnön tapaus näyttäisi siis täyttävän tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 2. lauseen eli teollisuusmusiikkisäännöksen soveltamisen edellytykset.

Lausuntopyynnön tapauksessa joudutaankin vielä kysymään, toimiiko työnantaja tarkasteltavassa tapauksessa tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesti siten, että hän aikaansaa teosten esittämistä julkisesti. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön mukaisessa tilanteessa työnantaja hankkii työntekijöidensä käyttöön vastaanottimia, joiden avulla työntekijöillä on mahdollisuus kuunnella radiolähetyksiin sisältyviä sävelteoksia.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön tapauksessa on piirteitä, joiden johdosta se rinnastuu pitkälti edellä selostettuihin hotelli-, asuntohotelli- ja sairaalata-pauksiin. Näitä ovat vastaanottimen henkilökohtaisuus sekä kuulijalle tai katselijalle annettu valinnan mahdollisuus sen suhteen, kuunteleeko tai katseleeko hän vastaanotinta vaiko ei. Kaikissa näissä tapauksissa kuulija tai katselija hallitsee itsenäisesti vastaanotinta, jonka ansiotoiminnan harjoittaja eli lausuntopyynnön tapauksessa työnantaja on antanut kuulijan tai katselijan käyttöön. Julkisesta esittämisestä vastaa puolestaan se, joka laitteen hankkimalla mahdollistaa teosten vastaanottamisen eli kuuntelun tai katselun. Lausuntopyynnön tapauksessa tämä taho on työnantaja.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Edellä esitetyin perustein tekijänoikeusneuvosto katsoo, että radiolähetysten ja niiden sisältämien sävelteosten esittäminen työpaikoilla radiovastaanottimella varustetuista kuulosuojaimista, jotka ovat kuulosuojainten käyttäjän itsensä säädettävissä, kuuluu tekijän tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin toisessa lauseessa tarkoitetun julkista esittämistä koskevan yksinoikeuden piiriin. Sävelteosten mainitunlainen esittäminen edellyttää siten sävelteoksen tekijänoikeuden haltijan lupaa.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa, johon ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Pekka Pulkkinen, Ahti Vääntinen, Stig Henriksson, Päivi Liedes, Valtteri Niiranen, Martti Heikkilä, Tuula Hämäläinen, Pekka Salomaa, Kai Nordberg, Risto Rytö ja Hanna Nuortila.

Lausunto on syntynyt äänestyksen jälkeen äänin 7 - 6. Lausuntoon liittyy vähemmistöön jääneiden jäsenten eli puheenjohtaja Niklas Bruunin, varapuheenjohtaja Katariina Sorvarin sekä Stig Henrikssonin, Valtteri Niirasen, Pekka Salomaan ja Tuula Hämäläisen eriävä mielipide.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Katsomme, päinvastoin kuin tekijänoikeusneuvoston enemmistö, että radiolähetysten ja niiden sisältämien sävelteosten kuunteleminen työpaikoilla radiovastaanottimella varustetuista kuulosuojaimista, jotka ovat kuulosuojainten käyttäjän itsensä säädettävissä, ei kuulu tekijän tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin toisessa lauseessa tarkoitetun julkista esittämistä koskevan yksinoikeuden piiriin.

Perustelemme tämän näkemyksen seuraavasti.

Perustelut

Tekijänoikeusneuvoston enemmistö on katsonut, että lausuntopyynnön tapaus rinnastuu julkista esittämistä koskeneisiin sairaala-, hotelli- ja asuntohotellitapauksiin.

Lausuntopyynnön tapaus muistuttaa Ruotsin sairaalatapausta (musiikin esittäminen sairaalan asiakkaille) sekä hotelli- ja asuntohotellitapauksia vastaanotinlaitteen henkilökohtauuden johdosta. Näissä tapauksissa on kuitenkin ollut kyse musiikin esittämisestä tekijänoikeudellisessa mielessä avoimelle piirille, eli kyse on ollut eri säännöksen soveltamisesta kuin nyt käsillä olevassa tapauksessa. Lausuntopyynnön tapausta ei siten voi rinnastaa näihin tapauksiin.

Myös ravintola-, linja-auto-, taksi- ym. tapauksissa on ollut kyse musiikin esittämisestä avoimelle piirille. Lausuntopyynnön tapaus ei siten rinnastu myöskään näihin tapauksiin.

Ruotsin sairaalatapauksessa, jossa oli kyse myös musiikin esittämisestä sairaalan henkilökunnalle sairaalan suljetuissa henkilökuntatiloissa, oli puolestaan kyse samansisältöisen säännöksen soveltamisesta kuin lausuntopyynnön tapauksessa, eli esittämisestä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille. Ruotsin korkeimman oikeuden mukaan oli kiistatonta, että sairaalan henkilökuntaan kuuluvat henkilöt muodostivat suurehkon suljetun piirin. Tämä tosiseikka ei ollut edes riidan kohteena. Musiikin esittäminen ei kuitenkaan tapahtunut, niin kuin nyt käsillä olevassa tapauksessa on asianlaita, henkilökohtauksen väilyksellä, vaan sairaalan henkilökuntatiloissa olevan radiovastaanottimen kautta. Lausuntopyynnön tapaus eroaa siten tältä osin merkittävästi sairaalatapauksesta.

Lausuntopyynnön tapauksessa on kyse siitä, toimiiko työnantaja tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesti siten, että hän esittää teoksia julkisesti. Lausuntopyynnön mukaisessa tilanteessa työnantaja pelkästään hankkii vastaanottimia. Pitkälti vastavasta tilanteesta olisi kyse, jos työpaikan työntekijät kuuntelisivat kukin henkilökohdasta työnantajan hankkimaa radiovastaanotinta omassa työhuoneessaan siten, että kyseinen radiolähetys ja sen sisältämät sävelteokset olisivat ainoastaan tuossa huoneessa työskentelevän henkilön kuultavissa hänen omien mieltymystensä mukaan.

Tällä perusteella katsomme, että kun työnantaja hankkii radiovastaanottimella varustettuja kuulosuojaimia työntekijöilleen, tilannetta ei voida pitää työnantajan suorittamana radiolähetyksen julkisena esittämisenä tai edelleen lähettämisenä, vaan työnantajan toimia voidaan pitää lähinnä laitteen tarjoamisena.

Korostamme kuitenkin, että tämä kannanotto koskee ainoastaan tapauksia, joissa musiikin kuuntelu tapahtuu yksinomaan työntekijän hallitsemasta laitteesta, eikä esimerkiksi keskusradion kautta. Tilannetta olisi tällöin arvioitava tekijänoikeudellisesti toisin eli julkista esittämistä koskevien tavanomaisten kriteerien perusteella edellä esitettyjen suuntaviivojen mukaisesti.

Niklas Bruun

Katariina Sorvari

Stig Henriksson

Tuula Hämäläinen

Valtteri Niiranen

Pekka Salomaa